

O ORGANIZACIJI RADA KOMANDI

Savremeni razvoj armije i njene organizacije uticali su na to da komande postanu vrlo složeni organizmi a organizacija njihovog rada sve važnija, složenija i teža. Delatnosti pomoću kojih komande realizuju svoje zadatke su mnogobrojne i različite, te je u analizi njihovog rada potrebno potražiti bitne karakteristike i svesti ih, po mogućnosti, na neke opšte, zajedničke faktore. To je uglavnom učinila teorijski i praktično kibernetika i dokazala da su prikupljanje, obrada i protok informacija osnovni zadaci u procesu komandovanja.

Kibernetika je dokazala da se to odnosi na sve organe (centre) namenjene za rukovođenje i upravljanje složenim organizmima ili organizacijama, počevši od čovečjeg mozga i drugih centara (organa), pa do najrazličitijih rukovodećih organa (centara) u društvu, kao što su privredni, politički, vojni, tehnički i dr. Pri tome, pod pojmom informacija podrazumevaju se svi podaci (poruke) od kojih zavisi upravljanje.

Pri upravljanju razvijenim biološkim organizmima, kao što je čovek na primer, ove informacije su poruke koje daju organi čula (oči, uši i drugi) i koje se putem nadražaja i impulsa nervnim sistemom prenose u rukovodeći organ — mozak. Tu se „obrađuju“ — međusobno konfrontiraju, prerađuju i prenose na mišiće, čula i druge organe kao naređenja za radnje — usmerene određenom cilju, s tim što su neprekidno od mozga kontrolisane i dalje usmeravane.

Tako se pod pojmom informacija i u komandovanju podrazumevaju svi oni podaci od kojih ono zavisi. Oni čine osnovni „materijal“ za rad komande i svih njenih organa. To su podaci o neprijatelju, vlastitim snagama, dejstvima, zemljištu, vremenu, itd.; zatim predlozi, procene, izveštaji, zahtevi, i sl., koji u procesu komandovanja protiču odozdo prema gore (od najnižih komandi do najviših); i naređenja, zapovesti, direktive, planovi, obaveštenja i druge poruke koje u procesu komandovanja protiču u obratnom pravcu, odozgo prema dole — od najviših do najnižih komandi — do izvršilaca.

Stoga je, kada se razmatra komandovanje, moguće početi od analize ovih procesa, tj. od obrade i proticanja informacija. U ovom članku će se razmatrati samo neka pitanja organizacije rada pri obradi informacija unutar komandi i sam proces njihovog proticanja kroz određene stepene komandovanja.

Novi uslovi i karakteristike borbenih dejstava uticali su na znatno povećanje obima i raznovrsnosti informacija bez kojih komande ne mogu ostvariti svoju ulogu. Da bismo obezbedili efikasno

komandovanje sigurno je da je danas potrebno daleko više i mnogo raznovrsnijih informacija nego što je to bilo ranije. Osnovni problem komandovanja je, dakle, kako organizovati prikupljanje i obradu mnoštva informacija kroz sve stepene komandovanja i tako obezbediti najcelishodnije usmeravanje snaga i sredstava i ostvariti uticaj na tok borbe. Obim i raznovrsnost informacija rastu sa stepenom komandovanja tako da će na višim stepenima, u operativnim i strategijskim komandama, zahtevati obradu koju će današnje komande, bez obzira na sadašnju veličinu i dalje povećavanje, teško biti u stanju da na vreme i kvalitetno postignu. Stoga se za efikasno komandovanje, naročito na operativnom i višem nivou, moraju tražiti nova, savremenija organizaciona rešenja i nova tehnička sredstva za slivanje i obradu informacija, novija, ne samo u odnosu na rešenja iz drugog svetskog rata nego i u odnosu na rešenja i sisteme koji su danas na snazi. Ovo se odnosi na sve armije, pa i na one najveće, koje imaju najrazvijenije sisteme i sredstva komandovanja.

Osnovni zahtev savremenog komandovanja je u organizaciji brzog proticanja mnoštva informacija od najnižih do najviših komandi i obratno, uz istovremeno korišćenje i obradu podataka u potrebnom opsegu u svakoj komandi.

Vrhunska brzina u proticanju informacija je ona koja obezbeđuje da komande gotovo istovremeno raspolažu potrebnim podacima o događajima u momentu kada su se desili na bojištu. Takva brzina je neophodna u rukovođenju dejstvima tehnički najsavršenijih i najbržih jedinica i sredstava, kao što su raketne jedinice, sredstva PVO i druga. Da bismo obezbedili efikasno komandovanje i optimalnu upotrebu sredstava, na primer u PVO, neophodno je imati informacije o pojavi neprijateljskih aviona doslovno onog momenta kada se oni pojave. Tu se proces proticanja, pa i obrade informacija, mora vremenski gotovo poklapati sa samim događajima. Takvu brzinu mogu, naravno, obezbediti samo tehnička sredstva i puna automatizacija osnovnih procesa komandovanja.

Kada se razmatra komandovanje združenim jedinicama KoV, ovakva brzina nije neophodna. Međutim, i u dejstvima jedinica KoV potrebna je brzina u proticanju informacija od najnižih jedinica koje vode borbu (četa, bataljon) do viših taktičkih, operativnih i strategijskih komandi (divizije, korpusa i armije) i obratno. Ako bi za protok informacija sa bojišta trebalo suviše vremena, pa proces prikupljanja i obrade podataka kasnio za tempom odvijanja dejstava, više komande ne bi bile u stanju da prate i utiču na tok borbenih dejstava, i da efikasno koriste i usmeravaju svoje snage i sredstva.

Ona komanda koja nije trajno obezbedila pribavljanje najvažnijih informacija sa bojišta u roku od 15 do 30 minuta ne može efikasno upotrebiti nuklearna sredstva. Takvoj jedinici i komandi se ne mogu ni dati nuklearna sredstva, sve dok u svom sistemu komandovanja trajno i sigurno ne obezbedi adekvatan stepen brzine u pribavljanju, protoku i obradi informacija.

Na primer, motorizovana kolona neprijatelja koja se kreće 30 km/č preći će za 20 minuta 10 km, ako komanda divizije, korpusa

ili armije koja nanosi nuklearni udar po ovoj koloni ima podatke stare više od 20 minuta, ako nisu na vreme unesene ispravke, cilj se može naći van zone uništenja. Isto tako za nuklearni udar pred frontom vlastitih snaga, komanda divizije ili korpusa mora raspolagati podacima koji nisu stariji od 15 do 20 minuta, jer će vlastite jedinice, nastupajući samo 5—10 km/č preći za 15—20 minuta 2—3 km, pa se mogu naći u zoni dejstva vlastitog nuklearnog udara.

Sem toga, zbog mogućnosti naglih promena situacije na bojištu, koje bi izazvali vlastiti i protivnički nuklearni udari, zakašnjanje u proticanju i obradi podataka moglo bi da dovede do pogrešnog angažovanja snaga i sredstava, tj. do upućivanja vlastitih jedinica na kontaminirane prostorije, oslanjanja na onesposobljene jedinice i sredstva, neblagovremene intervencije rezervama, nekorišćenja iznenađavajućih povoljnih uslova za dejstva, itd.

Mogućnosti za dejstvo i manevar motomehanizovanih i tenkovskih jedinica (i bez nuklearnih dejstava), takođe se ne mogu optimalno iskoristiti, ako nije trajno i sigurno obezbeđena odgovarajuća brzina u pribavljanju i obradi informacija. Ovo se odnosi i na manevar artiljerijskom vatrom i drugim veoma razgranatim sredstvima podrške, kao i na uspešno snabdevanje jedinica materijalnim, borbenim sredstvima i drugim potrebama.

Komandovanje jedinicama se mora uskladiti sa zahtevima koje postavljaju novi uslovi borbenih dejstava i stepen razvijenosti i tehničke opremljenosti jedinica. To ima ogroman značaj, jer, pored ostalog, obezbeđuje brzinu i preciznost reagovanja taktičkih i operativnih komandi na sve pojave i promene na bojištu. Ono može odigrati ulogu faktora nadmoći nad snagama protivnika, jer komanda, koja u roku od nekoliko minuta reaguje na sve pojave i promene na bojištu, obezbeđuje veliku efikasnost i prednost upotrebljavajući nuklearna sredstva. Pri podjednakim nuklearnim mogućnostima, pobedu će odneti ko brže i efikasnije upotrebi svoja sredstva i prvi nanese preciznije uništavajuće i demoralizujuće udare. I sa manjim nuklearnim mogućnostima može se naneti poraz jačem protivniku ako se, zahvaljujući efikasnijem sistemu komandovanja, bude prvi u nanošenju nuklearnog udara i ako se preciznije i svrsishodnije upotrebe vlastita sredstva, itd.

Jasno je da sve informacije moraju prolaziti dovoljno brzo kroz sve stepene komandovanja vertikalno u oba pravca (odozgo prema dole i obratno) i pristizati blagovremeno u sve komande, sa potrebnom sigurnošću i sveobuhvatnošću. Funkcionisanje ovakvog protoka informacija može se obezbediti samo detaljno studijski razrađenim i uvežbanim sistemom, koji se može nazvati sistem vertikalnog kontaktiranja i uvezivanja rada komandi od najnižih do najviših.

Sve informacije u svom proticanju moraju biti na vreme i kvalitetno obrađene, tako da svaka komanda može blagovremeno izvršiti sve neophodne poslove (proračune, procene, odluke, planove, naređenja, itd.), pri čemu ne sme biti paralelizma i nepotrebnog dupliranja poslova. Obradu informacija u komandi možemo obez-

bediti studijski razrađenim sistemom koji će osigurati brzo informisanje svih organa komande, njihovo blagovremeno uključivanje (svakoga po svojoj stručnosti i nadležnosti) u rad komande kao celine i njihovu međusobnu koordinaciju i uvezivanje rada. To je sistem unutrašnjeg rada komandi.

Radi se, dakle, o dva sistema koji moraju paralelno funkcionisati i koji predstavljaju osnovu u organizaciji komandovanja. Oni su usko povezani i čine jedinstvenu celinu. Zakašnjavanje i neoperativnost u oba ova sistema ili u jednom od njih, isto je što i zastoj u komandovanju, iz čega mogu proizaći posledice koje vode gubicima i porazu.

Možemo slobodno reći da do danas ni u jednoj armiji nisu u potpunosti zadovoljeni zahtevi komandovanja koje postavljaju složeni uslovi eventualnog nuklearnog rata.

Savremenim zahtevima komandovanja udovoljeno je samo u onim sistemima u kojima je ostvarena puna automatizacija, kao što su sistemi protivvazdušne odbrane, komandovanje raketnim jedinicama i nekim drugim tehnički najsavršenijim sredstvima. U sistemu komandovanja združenim sastavima KoV i najrazvijenije armije nalaze se u fazi planiranja i pripremanja prelaska sa ručnih i mehaničkih sistema na postepenu automatizaciju najvažnijih procesa komandovanja. Iz rasprava o ovom problemu vidi se da i kod njih prevladavaju mišljenja da sadašnji sistemi i mogućnosti komandovanja združenim jedinicama KoV ne zadovoljavaju savremene zahteve i da zaostaju za mogućnostima borbenih sredstava, razvojem i složenošću jedinica.

Automatizacija u komandovanju združenim jedinicama još uvek je stvar budućnosti. Najrazvijenije armije postepeno uvode u opremu komandi takva tehnička sredstva koja će automatizovati sabiranje, klasifikaciju, obradu i slanje najvažnijih informacija u oba pravca — prema pretpostavljenim — i nižim komandama.

Međutim, do usvajanja takvih rešenja, u drugim manjim armijama se čine naponi na usavršavanju i uvežbavanju sadašnjih sistema komandovanja koji se oslanjaju u većoj meri na ručni i misaoni rad ljudstva i na dosadašnja „klasična” tehnička sredstva. Usavršavanje i upotreba ovih sredstava naziva se „mehanizacijom” ili „malom automatizacijom” komandovanja. Time se, u stvari, čine naponi da se do uvođenja savršenijih automatskih sistema unapredi komandovanje i da se što boljim korišćenjem „klasičnih” sredstava ono dovede u sklad sa savremenim operativnim potrebama. U armijama u kojima će do usvajanja, nabavke i uvođenja u stroj najmodernijih automatskih sredstava proći sigurno duže vreme, naročito je važno da se širim korišćenjem postojećih tehničkih sredstava i usavršavanjem sadašnjeg sistema, unapređuje komandovanje i dovodi do stepena efikasnosti koji će zadovoljiti operativne potrebe. Ovakva orijentacija na usavršavanje sistema komandovanja veoma je aktuelna i u našoj armiji.

Mi smo razvijali organizacionu strukturu komandi u skladu sa razvojem naše armije, tako da danas imamo organizacijski razvijene i kompletne komande. Međutim, neophodno je dalje razvijati i usa-

vršavati sistem komandovanja, tražiti rešenja za bolju organizaciju unutrašnjeg rada i za efikasnije i brže povezivanje komandnih stepena naporedo sa daljim opremanjem komandi materijalno-tehničkim sredstvima.

Na komandno-štabnim ratnim igrama i vežbama u nekim komandama ispoljavali su se izvesni nedostaci, naročito u brzini i sveobuhvatnosti organizacije unutrašnjeg rada komandi i u međusobnom vertikalnom informisanju i uvezivanju rada komandnih stepena. Za pojedina zakašnjanja u radu i nedovoljnu brzinu i svestranost u reagovanju na događaje na bojištu uzroci su u nedovoljnoj tehničkoj opremljenosti, u zastarelosti nekih tehničkih sredstava za štabni rad, sredstava veze i tajnog komandovanja, a u nekim slučajevima i zastarela i prevaziđena organizacija rada. Osnovna slabost organizacije rada komandi bila je u nedovoljnoj koordinaciji rada pojedinih organa u komandi, nepotpuno i neblagovremeno informisanje svih organa sa podacima o situaciji koji su neophodni za njihov rad, brzo i blagovremeno uključivanje u razmatranje svake situacije i u pripremanje i sprovođenje svake odluke. Zbog toga je bilo slučajeva da izostanu ili se ne učine blagovremeno neki stručni proračuni, koji su neophodni komandantu za odluku, pripremanje i rukovođenje borbenim dejstvima.

U sistemu vertikalnog informisanja i uvezivanja bilo je slučajeva nepotpunog ili sporog izveštavanja o događajima i promenama na bojištu. Bilo je i zakašnjanja u dostavljanju zadataka, naređenja, obaveštenja i drugih informacija od viših komandi. Kada su ovi pojedinačni slučajevi biti podvrgnuti ispitivanju, ustanovilo se da im uzroci leže u nedovoljnoj tehnici veze i šifre, i u nedostacima u samoj organizaciji vertikalnog informisanja i uvezivanja rada komandnih stepena, pri čemu nije razrađen i izgrađen dovoljno efikasan sistem rada. Neki od ovih nedostataka ponavljali su se na drugim vežbama i ratnim igrama, što govori, pored ostalog, i o izvesnoj ukorenjenosti zastarelih shvatanja o organizaciji rada komandi i o pridržavanju prevaziđenih, suviše sporih metoda rada, koji ne odgovaraju uslovima i zahtevima savremene armije i karakteru borbenih dejstava.

Ako uzmemo u obzir još i činjenicu da će uslovi za rad u ratu biti daleko teži nego u ratnim igrama (gubici, česti pokreti i premeštanje komandi, veća disperzija komandi, oštećenja sredstava veze i drugo), moramo i ovim pojedinačnim nedostacima u komandovanju posvetiti prvostepenu pažnju.

Sistem unutrašnjeg rada komande. — Savremene komande združenih i operativnih jedinica su po broju ljudi i organa velike formacije, a u ratu će biti rastresito raspoređene na većoj prostoriji, često u pokretu i premeštanju, tako da njihov potpun rad neće biti lako organizovati, naročito pri uslovima i zahtevima savremenih borbenih dejstava. Zbog toga se istražuju i primenjuju različiti sistemi unutrašnjeg rada komandi kako bi se postigao koordiniran i brži rad.

Bitna karakteristika nekih rešenja koja se isprobavaju u organizaciji rada komandi u nekim stranim armijama je u tome da unu-

trašnju organizaciju rada zasnivaju na većem ili manjem odstupanju od tradicionalne organizacije koja bazira na postojećoj formaciji komandi. Radi se, naime, o privremenim grupisanjima starešina u okviru komande, koja su drukčija od onoga kako je to formacijom dato. Jedno takvo grupisanje je i stvaranje tzv. operativnog centra. Osnovna intencija njegovog formiranja je da obezbedi koordiniran rad komande, brzinu i efikasnost rukovođenja složenim borbenim dejstvima. O načinu formiranja rada i ulozi ovih centara već je dosta pisano. Neka druga rešenja organizacije i sistema unutrašnjeg rada komandi išla su uglavnom na usavršavanje tradicionalne organizacije komandi i njenog prilagođavanja novim uslovima.

Imajući u vidu strana rešenja i dostignuća i naša iskustva, smatram da u unutrašnjoj organizaciji rada viših komandi treba usvojiti i obezbediti sledeća tri osnovna principa na kojima se može zasnivati i izgraditi sistem rada:

prvi princip je u neophodnosti da jedno telo (organ) u komandi objedinjava rad (koordinira delovanje svih organa) po operativnim poslovima;

drugi je u neophodnosti da se razradi i usvoji takav jedinstveni sistem informisanja u komandi koji treba da obezbedi da svaki organ i pojedinac brzo i blagovremeno dobije one podatke koji su potrebni za rad, za puno i blagovremeno učešće u radu komande kao celine, i

treći je nužnost usklađivanja i primene modernih tehničkih sredstava u radu komandi i to u prvom redu najmodernijih sredstava veze, a zatim i drugih tehničkih sredstava za štapski rad (za obradu, prikazivanje, upoređivanje, umnožavanje i prenošenje podataka i situacije).

U usvajanju ovih principa moramo polaziti od naših potreba, uslova i realnih mogućnosti. Zbog toga će najbolja biti ona organizacija rada koja će svojim, ne suviše komplikovanim rešenjima najviše odgovarati našoj postojećoj organizaciji i formaciji. Pogrešno bi bilo da našoj organizaciji nametnemo neka strana rešenja koja ne bi odgovarala.

Mislim da organizacionoj strukturi komandi i našim iskustvima najviše odgovara da operativni organ komande objedinjava rad celokupne komande po osnovnim zajedničkim poslovima. Osnovna problematika u ratu (kada se jedinice kreću i dejstvuju) operativnog je karaktera i veliki deo poslova komande spada u nadležnost operativnog organa. Stoga operativni organ treba da obavlja ulogu operativnog centra komande, da organizuje saradnju i koordinira rad svih organa po osnovnim zajedničkim poslovima.

Smatram da treba dalje razvijati i proširiti ulogu i zadatke operativnog organa u komandi radi bolje koordinacije i objedinjavanja rada svih ostalih organa na osnovnim operativnim poslovima komande, a to su: praćenje i rukovođenje tekućim borbenim dejstvima (operacijom), pripremanje i planiranje sledećih dejstava (operacija), praćenje i unapređivanje borbene gotovosti jedinica i obrada i studija borbenih iskustava radi pripreme i primene novih operativno-taktičkih postupaka, itd.

S obzirom na to što operativni organ u celini prati borbena dejstva, analizira sve informacije o tekućim borbenim dejstvima, neprekidno i svestrano ceni situacije na bojištu, neposredno učestvuje u pripremi i razradi odluka, direktiva, naređenja i uputstava, sprovodi odluke i naređenja komandanta, i organizuje tekuća borbena dejstva, neophodno je da koordinira i rad svih ostalih organa komande na ovim poslovima.

Pošto operativni organ planira naredne operacije i borbena dejstva, razrađuje zamisli i planove, predlaže načelniku štaba i komandantu mere i postupke, itd., logično je, i neophodno, da i koordinira i objedinjava rad organa komande u ovim pripremanjima.

Operativni organ, takođe, prati celokupno stanje borbene gotovosti jedinica: priprema odluke i naređenja komandanta, sprovodi mere, odluke i naređenja, itd., pa je logično da koordinira rad organa komande i na ovim zadacima.

Ovde treba objasniti ulogu komandanta i načelnika štaba, jer su oni najodgovorniji za sve napred pomenute operativne poslove. Međutim, oni ne bi bili u stanju da sami objedinjavaju rad svih organa, jer bi bili „usko grlo” u radu komande. Operativni organ treba da bude „produžena ruka” komandanta i načelnika štaba u objedinjavanju svih zajedničkih operativnih poslova, pre svega prilikom proračuna, procena, pripremanja predloga i organizacije dejstava, kao i razrade i sprovođenja već donetih zamisli, odluka ili naređenja.

Komandantu i načelniku štaba bi na taj način ostala uglavnom usmeravajuća uloga u ovim poslovima. Tako bi imali više mogućnosti i vremena da se bave glavnim problemima i najbitnijim, prelomnim momentima situacije radi donošenja odluka od kojih zavisi uspeh boja i operacije. Oni moraju biti oslobođeni poslova u obradi informacija, raznih proračuna, upoređivanja i razmatranja. Organizovanim i uspešnim radom operativnog organa, komandant i načelnik štaba će dobijati obrađene informacije, gotove proračune, varijante mogućeg razvoja situacije, predloge za upotrebu jedinica i sredstava, itd. Na osnovu tako pripremljenog materijala moći će donositi dobro proračunate, celishodne i blagovremene odluke.

Da bi operativni organ bio u stanju da odgovori ovakvoj ulozi (osim što sam mora biti za to pripremljen i organizovan) potrebno je i da celokupna organizacija komande, prvenstveno samog štaba na osnovnom komandnom mestu, bude adekvatno postavljena.

U taktičkim i operativnim komandama, čiji organi nisu veliki, osnova za organizaciju rada može se stvoriti odgovarajućim rasporedom i grupisanjem organa na komandnom mestu. Na osnovnom komandnom mestu mogu se zajedničkim smeštajem operativnog, obaveštajnog i organa rodova stvoriti mogućnosti za brz i koordiniran rad. Raspored i smeštaj može biti zajednički, u jednoj radnoj prostoriji, što zavisi od mogućnosti smeštaja i broja starešina. Međutim, smeštaj može biti i takav da svaki organ ili nekoliko njih imaju svoje zasebne radne prostorije u neposrednoj blizini operativnog organa, ali bi morala postojati jedna ili dve prostorije za zajednički rad organa štaba. Tu bi se obavljale zajedničke procene

situacije, proračuni i objedinjavale informacije, pripremao materijal za odluku komandanta, planirale naredne operacije, itd. U ovom radu morali bi često da uzmu učešća i ostali organi komande (pozadinski organi, službe i drugi). Njihovo neposredno učešće može se rešiti tako da oni na zahtev načelnika štaba ili po vlastitoj inicijativi upute svoje predstavnike u operativni organ radi koordinacije poslova.

U najvišim komandama organizaciju možemo postaviti tako da svi organi budu zasebno razmešteni (u disperziji), s tim da svaki, po potrebi, upućuje svoje predstavnike na rad u operativni organ radi koordinacije rada. Prilikom objedinjavanja rada na osnovnim operativnim zadacima ovi predstavnici iznosili bi rezultate stručnog rada i procene svojih organa. Oni bi dolazili u prvom redu iz organa rodova na osnovnom KM, a takođe, kada se za to ukaže potreba, i sa pozadinskog KM. Potreba za predstavnicima nekih organa (obaveštajni, rodovi) biće česta i neophodna dok će iz drugih organa komande potrebe biti manje ili samo izuzetne. Ovi predstavnici moraju biti starešine sa kompletnim poznavanjem stanja, mogućnosti i problematike svoga roda ili službe. Zbog toga svaki organ komande može unapred odrediti i pripremiti jedan broj starešina koji će učestvovati u koordinaciji rada sa operativnim organom.

Rad operativnih organa na ovim principima biće osnova za koordiniran i efikasan rad celokupne komande. Organizacija koja ne obezbeđuje punu i brzu koordinaciju rada svih organa komande neće odgovoriti ulozi i složenim ratnim uslovima.

Pomenutom organizacijom rada, usklađenom prema mogućnostima, stepenu komande i brojnosti ličnog sastava, dobio bi se kompletni operativni centar, kome bi operativni organ bio jezgro i koji bi, prema potrebi, imao organe (ili predstavnike — eksperte) koji su neophodni za uspešnu koordinaciju rada na najvažnijim operativnim zadacima i problemima koje data situacija nameće. Pri tome bi najtešnja saradnja bila ostvarena između operativnog i ostalih organa na osnovnom KM (obaveštajni i organi rodova i rodova), dok bi sa ostalim delovima komande (pozadinski, politički, personalni, organizaciono-mobilizacijski i drugi organi) saradnja i koordinacija bila manja po opsegu, odnosno onolika koliko bi u pojedinim momentima bilo potrebno.

Ostali organi komande u ovom sistemu rada i ulogom operativnog organa neće izgubiti od značaja i sadržaja svoga rada. Oni moraju zadržati samostalnost u svom radu. Rezultati njihove delatnosti moraju se uklapati u zajednički rad sa operativnim organom u osnovnoj operativnoj problematici. Zbog toga svi organi komande ostaju nosioci svoga dela posla i svoje stručne problematike (vidovske, rodovske, itd.). Neposrednim konfrontiranjem svojih informacija i mišljenja sa operativnim organom, oni će dobiti mogućnost da ispolji svoj uticaj stručni (i operativni) i da uzmu puno učešće u zajedničkom radu komande u rukovođenju i komandovanju jedinicama i borbenim dejstvima. Ljudstvo organa komande biće već na nivou rutinskog rada štaba uključeno u koordinirani rad, gde će moći svojim stavovima, predlozima, proračunima i ostalim infor-

macijama da potpuno utiču na sve procene, proračune, predloge i odluke. Načelnici rodova, službi i ostalih organa komande moći će u punoj meri da odgovore svojoj ulozi glavnih savetnika komandanta i načelnika štaba, da budu nosioci poslova svoga roda, službe i grane posla.

Kao drugo značajno pitanje pomenuta je neophodnost sistema i prakse stalnog informisanja svih organa komande, u onoj meri koja je potrebna za njihov istovremeni i permanentni rad. Sistem informisanja svih organa komande mora da bude potpun i stalan, i da im na najbrži način obezbedi one podatke koji su neophodni za rad i učešće u zajedničkim zadacima komande.

U operativnom organu stiže se najviše podataka i informacija o stanju i promenama na bojištu koji su od značaja za operativni rad. On prima i analizira sve podatke, neprekidno je u toku odluka i naređenja komandanta ili načelnika štaba, prati stanje borbene gotovosti i promene u vlastitim jedinicama, kao i stanje i promene na terenu (na civilnom sektoru) koje mogu da utiču na izvođenje borbenih dejstava.

Zbog toga operativni organ mora biti glavni centar za operativno informisanje svih ostalih organa u obimu koji im je potreban za rad. On je obavezan da blagovremeno informiše ostale organe operativnim podacima koje ne mogu dobiti drugim putem.

U taktičkim i nižim operativnim komandama ovo informisanje bilo bi uglavnom regulisano kroz iznesenu organizaciju rada, u kojoj bi tesna koordinacija i saradnja organa štaba sa operativnim organom bile ostvarene na principu operativnog centra kome je jezgro operativni organ. Informisanje organa na pozadinskom i rezervnom komandnom mestu treba posebno organizovati.

U višim, razgranatim komandama, posao oko prijema i distribucije informacija bio bi veoma obiman i složen. Da bi operativni organ mogao odgovoriti i ovoj ulozi, a istovremeno obavljati poslove iz svojih nadležnosti, može se u njegovom sastavu formirati grupa (odsek) za podatke, dokumentaciju i tehnički rad. Njeni zadaci bili bi da prima izveštaje i podatke svim sredstvima veze, da ih registruje, klasificira, proučava i da dostavlja organima komande podatke koji su im potrebni za rad. Ova grupa bi na osnovnom komandnom mestu dostavljala informacije svakom organu štaba, a upućivala bi izvesne podatke na pozadinsko i rezervno komandno mesto. Na pozadinskom komandnom mestu potrebno je, takođe, organizovati sistem informisanja svih organa, istovetno ili slično kao i na osnovnom komandnom mestu. Sem funkcije informisanja komande, ova radna grupa može obavljati i celokupan tehnički rad kao što je praćenje situacije na radnoj karti, izrada šema, tehnička obrada radnih i komandnih dokumenata, delovodstvo, čuvanje i izdavanje dokumenata, itd.

Pored toga svi organi komande su dužni da prenesu operativnom organu (kao i ostalim zainteresovanim organima) važnije informacije koje su dobili po „vertikali”, tj. stručnoj liniji i od nižih organa i jedinica, kao i svoje zaključke, proračune i predloge, kako bi se i ove informacije koristile u zajedničkom radu na procenama,

predložima i odlukama komande. Tako bi se zaokružio sistem međusobnog (horizontalnog) informisanja unutar komande.

Na taj način, u pomenutom sistemu rada, svaki organ komande bio bi u ulozi nekog centra za problematiku na svom sektoru rada (kao što je operativni organ po celokupnoj operativnoj problematici) i od svakog bi po određenoj problematici poticale informacije. Svaki organ će, svakako, o izuzetno važnim podacima, promenama i događajima iz domena svoga rada najpre neposredno informisati komandante ili načelnika štaba.

Prema tome, obaveštajni organ biće u ulozi centra za obaveštajne podatke i za informisanje ostalih organa komande o obaveštajnoj problematici, organi rodova za podatke i informisanje po svojim rodovima, politički organi na svom sektoru rada, itd. Ovaj sistem mora isključiti mogućnost da neki od organa komande ostane bez podataka potrebnih za svoj rad, potrebu stalnog ili čestog trčanja u pojedina odeljenja ili stalno pozivanje preko sredstava veze radi traženja potrebnih podataka i informacija, što često ometa normalan rad.

Ovaj sistem informisanja treba da radi neprekidno, poput „talasa obaveštavanja”. Podaci se stalno daju svima, bez obzira da li će se koristiti odmah ili kasnije. Sistem radi na principu: ... „obavezan si uvek dati podatke koje imaš i primiti podatke koje ti drugi daje”. Zato svaki organ mora imati neprekidno (na smenu) čoveka određenog da prima i registruje podatke koji dolaze i da šalje one koje dobija po vertikalnoj liniji. Operativni organ i pozadina u višim komandama mogu za te poslove imati stalnu radnu grupu (odsek).

S obzirom na to što organi komande međusobno ne bi izmenjivali samo gole podatke, već i svoje komentare i zaključke, zatim stručne proračune, predloge i druge rezultate svoga stručnog rada, to znači da ovaj rad ne bi bio samo informisanje, već više od toga. To bi bio sistem međusobnog uvezivanja rada, sistem za međusobnu koordinaciju, usklađivanje i objedinjavanje rada svih organa komande. U tome, mislim, treba videti značaj ovakvog načina rada.

Za pomenuti sistem rada komanda mora da ima potrebna tehnička sredstva, pre svega dovoljno sredstava za unutrašnje veze, koja treba da obezbede rad sa više korespondenata istovremeno i brzo povezivanje na više kanala i načina, magnetofonsko snimanje, sistem uključivanja automatskog šifrovanja i dešifrovanja poruka i razgovora, kao i ostala tehnička sredstva za ubrzanje štapskog rada, za brzo umnožavanje teksta i skica, oformljavanje dokumenata, faksimila, korišćenje televizije, itd. U daljem usavršavanju sistema komandovanja i tehničke opreme komandi, najveći deo ovih radnih procesa biće potpuno automatizovan.

Radi efikasnijeg i stručnijeg rada komande mogu formirati i različite radne grupe za privremeno ili stalno obavljanje određenih poslova i zadataka. Tako se u nekim komandama formiraju računске analitičke grupe za proračune NHB-učinaka što se na vežbama pokazalo korisnim. Može se, takođe, privremeno formirati i zasebna

grupa za planiranje naredne operacije. Ona bi se formirala od operativaca i određenog broja oficira rodova i službi, a radila bi u okviru operativnog organa.

Iznesena mišljenja i predlozi unutrašnje organizacije i sistema rada odnose se na komande viših taktičkih i operativnih jedinica. Međutim svaka komanda mora izgraditi i uvežbati vlastitu organizaciju i metode rada — podešene prema svojim zadacima, stanju opreme, mogućnostima kadra i ostalim specifičnim uslovima. U tom smislu unutrašnja organizacija, sistem i metodi rada ne mogu biti svuda potpuno jednaki, jer taj rad, pored ostalog, prvenstveno zavisi od ljudi, a oni nisu i ne mogu biti svuda jednaki. Ali, taj rad se u osnovi mora zasnivati na jedinstvenim studijski razrađenim principima. Praksa i uvežbavanje komandi treba da neprekidno menja i poboljšavaju principe i organizaciju rada.

Protok informacija kroz stepene komandovanja. — Istakli smo da savremeni uslovi diktiraju da se u proticanju informacija mora postići brzina i svestranost (sveobuhvatnost). Protok informacija je značajan proces u sistemu komandovanja, jer se ne radi samo o međusobnoj izmeni golih podataka, već i o upoznavanju sa rezultatima rada komandi, kao što su izveštaji, procene, predlozi, odluke, zapovesti, planovi, itd. Razmenom informacija i vertikalnim kontaktiranjem komande, u stvari, uvezuju svoj rad u jedinstven sistem koji čini osnovu savremene organizacije rada.

U sistemu proticanja informacija sve komande, shodno svom mestu u lestvici komandovanja, stoje u određenom odnosu, sa odgovarajućim međusobnim obavezama. Veoma je značajno da se preciziraju i propišu obaveze svake komande u pogledu izveštavanja. Na taj način bi se znalo koje informacije svaka komanda mora uputiti svom pretpostavljenom. Time bismo tačno utvrdili količinu i vrste informacija koje neprekidno pristizu od nižih ka višim komandama.

To bi bio snop najvažnijih podataka koji su neophodni za sticanje uvida u situaciju na frontu bez koga se ne može uspešno komandovati. Na osnovu svestrane analize treba prvo utvrditi koje bi to informacije bile, a zatim narednjima i propisima regulisati način izveštavanja. Svakako da bi ovi podaci morali obuhvatiti nuklearne mogućnosti, raspored, namere i postupke neprijatelja, položaj i nuklearne mogućnosti sopstvenih jedinica, stanje pozadine, civilnog sektora u zoni borbenih dejstava, itd. Za određene informacije treba odrediti i vreme izveštavanja. Mogu se utvrditi periodični razmaci — na primer, svakih pola sata, sat ili dva sata, danju i noću, dostavljati izveštaje u vidu preseka situacije na frontu i sl.

Ako bi pomenute informacije neprekidno pristizale iz nižih komandi i proticale kroz sve stepene, odgovarajući organi bi bili obavешteni o svakom nuklearnom udaru i posledicama u jedinici, o položaju svake jedinice, o rasporedu neprijateljskih jedinica i aviova (svim promenama njihovih položaja), o radiološkoj i hemijskoj situaciji u zoni dejstva, itd. Bio bi to veoma značajan faktor za po-

znavanje situacije na frontu, solidna osnova za komandovanje i rad svakog organa u komandi. Zbog toga treba odrediti koje informacije svaka komanda mora redovno, rutinski da odmah dostavlja (prosleđuje) višoj komandi. Za ostale informacije se može komandama i organima ostaviti određena sloboda i inicijativa da same odlučuju šta i u kom obliku će informisati svoje pretpostavljene i potčinjene. Međutim, i u ovom slučaju, stručnim organima svake komande moraju se bar načelno odrediti obaveze prema istoimenim organima viših komandi.

Određivanjem sadržaja i načina informisanja potrebno je obezbediti posebnu i detaljniju obaveštenost o situaciji i radu komandi za dva komandna stepena niže. To znači da, na primer, komanda divizije mora stalno dobijati takve informacije koje će joj obezbediti detaljno poznavanje situacije u puku i bataljonu, kao i rad njihovih komandi. Komanda korpusa mora detaljno da poznaje situaciju u divizijama i pukovima.

Struktura sistema informisanja polazi od toga da svaka komanda predstavlja centar za prikupljanje, obradu i slanje podataka. Svi organi komande prikupljaju informacije iz izvora koji su im dostupni, zatim ih klasificiraju i obrađuju. Posle obrade upućuju ih određenim komandama i to: pretpostavljenoj komandi — tu odlazi najveći broj informacija (izveštaja, proračuna, obrada pojedinih elemenata situacije, predloga, itd.); potčinjenim komandama — što sadrži velik broj obaveštenja, naređenja, zapovesti, odobrenja i drugih informacija o događajima i situaciji na frontu, zatim se informišu sadejstvjuće (podržavajuće) komande, komande susednih jedinica i organi civilnog sektora.

Sistem vertikalnog protoka informacija nadovezuje se na organizaciju unutrašnjeg rada komande i s njom čini čvrsto povezan proces. Organi komande i štaba, radeći po napred izloženoj unutrašnjoj organizaciji rada, istovremeno aktivno učestvuju u sistemu vertikalnog informisanja, čime uvezuju svoju delatnost sa radom istoimenih organa u višim i nižim komandama.

Ističemo neke osnovne smernice koje opredeljuju odnos organa komande prema ovom sistemu:

Kao što smo istakli, operativni organ ima najveću ulogu. On prima, obrađuje i šalje najveći broj informacija (izveštaja, predloga, naređenja i drugih podataka) u oba pravca prema višoj komandi i nižim komandama i, po potrebi, prema susednim i sadejstvjućim jedinicama.

Za ovakvu ulogu i zadatke je neophodno da operativni organ ima odgovarajuća sredstva veze sa operativnim organima potčinjenih i pretpostavljene komande.

Ostali organi komande učestvovali u vertikalnom informisanju prema potrebi. Takva potreba biće redovna i neprekidna za neke organe, kao što su: obaveštajni organi, vidovi i rodovi i neki organi i službe pozadine.

Ovi organi će od viših ili od nižih komandi dobijati informacije koje se tiču njihovog sektora rada (vida, roda, službe). Podatke će dobiti direktno od istoimenog organa pretpostavljene ili podređenih

komandi ili nekim drugim putem. Bez obzira kako je dobio podatke, svaki organ će ih prikupiti, srediti i postupiti s njima kao što je rečeno za operativni organ. Kada oceni da je neke od podataka ili rezultate vlastitog rada (proračune, procene i dr.) potrebno (neophodno) dati istoimenom organu pretpostavljene ili nižih komandi, tada ih preko svojih direktnih veza dostavlja ovim organima pretpostavljene (potčinjene) komande.

Ovi zadaci zahtevaju da, pored operativnog organa, i ostali (važniji) organi komande imaju odgovarajuće kapacitete veze sa istoimenim organima u pretpostavljenoj, odnosno potčinjenim komandama (prema mogućnostima sredstava veze — od puka ili divizije naviše).

Posebno pitanje u sistemu protoka informacije je učešće organa pozadine. Neki najhitniji i najvažniji zadaci pozadinskog obezbeđenja rešavaće se kroz operativni deo sistema, kroz vertikalne veze osnovnih komandnih mesta. Poznato je, međutim, da je pozadinska problematika u savremenim uslovima veoma obimna i složena. Zbog toga je potrebno pozadinske organe — pozadinska komandna mesta, povezati po vertikali potrebnim sredstvima veze i omogućiti im odgovarajuće kontaktiranje, brzo informisanje i obradu podataka.

Neophodno je da pozadina, prema kapacitetima sredstava veze kojima raspolaže, organizuje svoj sistem vertikalnog informisanja i uvezivanja pozadinskih komandnih mesta, na principima izloženim za operativni sistem, a usaglašen sa specifičnom pozadinskom problematikom.

Posebnu i jednu od najvažnijih uloga u organizaciji i realizaciji proticanja informacija imaju organi veze. Oni će u ovom sistemu učestvovati i koristiti ga kao i ostali organi komande. Međutim, njihova presudna uloga je u tome da obezbede sistem veze od koga zavisi kompletno proticanje informacija. Budućom mehanizacijom i automatizacijom najvažnijih procesa komandovanja izgradiće se, takođe, i moderan sistem veza koji će obezbeđivati automatsko funkcionisanje sistema.

Međutim, do usvajanja stepena automatizacije neophodno je organizovati postojeće veze i maksimalno iskoristiti postojeće kapacitete. Pošto će iskorišćavanje sadašnjih kapaciteta biti ipak nedovoljno, neophodno je planirati povećanje kapaciteta, i postepeno uvoditi u stroj sredstva veze koja će omogućavati bolje povezivanje i funkcionisanje sistema komandovanja. Neophodno je obezbediti širok manevar kanalima veze, stvarajući obilazne puteve veze među komandnim stepenima i težiti da sva sredstva veze, namenjena za rad u sistemu obezbeđuju funkcionisanje veze i u pokretu.

Komandant u sklopu svojih opštih dužnosti i odgovornosti za jedinicu, odgovoran je i za rad u komandi, tj. za funkcionisanje unutrašnje organizacije sistema i vertikalno povezivanje sa pretpostavljenom, potčinjenim, sadejstvujućim i podržavajućim komandama. On mora biti zainteresovan za brzo proticanje i eksploataciju informacija jer će jedino tako dobiti brze i kompletne elemente za svoj rad — za rukovođenje i komandovanje jedinicama.

Komandant je dužan da pozna i usmerava taj rad, on, pored ostalog, odobrava kome i kako treba slati najvažnije informacije (podatke, predloge, odluke, naređenja i sl.).

Načelnik štaba je neposredno odgovoran za uključivanje i učešće komande u sistemu vertikalnog informisanja i uvezivanja sa pretpostavljenom, potčinjenim, i sadejstvujućim komandama. Usmeravanjem unutrašnje organizacije rada štaba i učešćem u sistemu vertikalnog informisanja, načelnik štaba dobija kompleksne mogućnosti da odgovori zadacima koji se traže u uslovima savremenog komandovanja.

Ovakav organizovani sistem informisanja i uvezivanja rada komandi, treba da obuhvata sve komande KoV i njima podređene komande vidovskih, rodovskih, teritorijalnih i drugih jedinica. Komande vidovskih, rodovskih i jedinica službi uključivale bi se u ovaj sistem u okviru združenih jedinica u čijem su sastavu, s tim što bi komande vidovskih i rodovskih jedinica unutar svoje organizacije komandovanja sprovodile svoje sisteme vertikalnog informisanja i povezivanja, usaglašene njihovim specifičnim zadacima i potrebama. Komande teritorijalnih jedinica bi se, takođe, uključivale u ovaj sistem uvezivanjem sa komandom operativne jedinice kojoj su operativno potčinjene. I komande teritorijalnih jedinica treba da rade po sličnom sistemu vertikalnog povezivanja koji je usaglašen sa specifičnim potrebama ovih jedinica, ustanova i organa.

Elastičnost i žilavost sistema i neprekidnost komandovanja postiže se primenom principa automatske zamenljivosti ili obilaznim uvezivanjem. Ukoliko ma koja instanca u određenom momentu ili toku vremena bude isključena iz sistema (uništenje komande, prekid veza i sl.), njene potčinjene komande automatski prenose svoje povezivanje na sledeću, višu komandu. Ako je to iz ma kog razloga nemoguće učiniti direktno, podređene komande koje su ostale bez veze sa svojom pretpostavljenom komandom povezuju se sa narednom višom komandom — obilaznim putem preko neke od susednih, sadejstvujućih, podržavajućih i sl. komandi. Zbog toga su sve komande (drugopretpostavljene, sadejstvujće, susedne) obavezne da u takvim slučajevima odmah prihvate komandu koja je izgubila vezu sa svojom pretpostavljenom komandom, da pojačaju svoj rad i obezbede najveći mogući kontinuitet proticanja informacija u oba pravca.

Neprekidnost rada je važan princip sistema. Proticanje informacija mora se odvijati bez zastoja, sem ako se za određeni period vremena, iz posebnih razloga, ne naredi prekid. Ovi razlozi mogu biti različiti: kada se, na primer, primeti da postoji mogućnost ili sumnja da podaci otiču neprijatelju, kada je jedinica van borbe (na odmoru u dubljoj pozadini), itd.

Neprekidnost protoka informacija treba obezbediti i kada se pojedina komanda ili više njih nalaze u pokretu. Ukoliko je, iz bilo kojih razloga, rad u pokretu veoma otežan, mora se obezbediti barem minimum komuniciranja koji je neophodan za izvršenje zadatka. U slučaju da je rad u pokretu nemogućan ili nedovoljan, treba posebno organizovati i pojačati rad na zastancima, koji se, pored ostalog, mogu i radi toga češće primenjivati.

Brzina proticanja i razmene informacija je osnovni princip, a ujedno i cilj celokupnog sistema. Bez najsavremenijih tehničkih sredstava, neophodnu brzinu rada moguće je postići jedino uvežbavanjem i uigravanjem komandi, stalnom težnjom svakog pojedinca, organa i komande u celini, da svaki posao obavi što brže, tačnije i bolje. Zbog toga treba težiti takvom radu koji obezbeđuje obradu i razmenu informacija „... bez i jedne jedine suvišne reči...” Za ovakav rad značajna je štapska kultura, lična sposobnost i disciplinovanost starešina koji rade u komandi.

Posebno važan detalj je, na primer, veština sastavljanja depeša, tj. najkraće, koncizno i jasno sastavljati tekstove i poruke, čemu se mora posebno posvetiti pažnja i dugotrajno i uporno uvežbavati. Razne mere, kao na primer, pretvaranje tipiziranih takstova i poruka u signale i tablice ugovorenih znakova, sastavljanje razgovornika, stenografsko ili magnetofonsko pribeležavanje informacije, itd., u uigranim komandama mogu znatno povećati brzinu rada.

Ovakvim radom postići će se radikalno smanjenje administriranja, jer je suvišno administriranje u komandovanju — pismeno izveštavanje, naređivanje ili planiranje — nespojivo sa karakterom savremenih borbenih dejstava, naročito u taktičkim i operativnim komandama. Verovatno će najmodernija tehnička sredstva i automatizacija isključiti potrebu pisanja i komuniciranja pismenim dokumentima.

Međutim, i pre uvođenja automatizacije, neophodno je u sistemu vertikalnog povezivanja radikalno smanjiti pisanje. Izlaz je — usmeni rad, automatsko pribeležavanje i snimanje poruka, tehničko prenošenje skica, šema i nacрта pomoću sada dostupnih tehničkih sredstava. To može da ima i nedostataka, ali oni su sigurno manje štetni od sporosti i zakašnjavanja zbog pismenog slanja poruka. Za beleženje i trajnije korišćenje informacija, procena, predloga, naređenja, planova i drugih tekstova, mogu se široko koristiti teleprinteri, magnetofoni, fotografisanja skica, šema, i druga sredstva koja su nam dostupna.

Treba naglasiti da primena ovog sistema nipošto ne bi isključila dosadašnje „klasične” forme i metode kontaktiranja, informisanja i uvezivanja rada komandi, kao što su, na primer, lično kontaktiranje komandanta, načelnika štabova i drugih starešina (načelnika rodova, službi odeljenja, itd.), pozivanje potčinjenih u više komande, obilasci, referisanja, sastanci i savetovanja, zajedničko rekognosciranje, itd. Naročito su važni i nezamenjivi obilasci, jer prisustvo na licu mesta i direktni uvid, pomoć i kontrola su, u nekim slučajevima, najbolje forme rukovođenja.

Ovo su neka razmatranja o principima organizacije i sistema unutrašnjeg rada komandi i sistema vertikalnog protoka informacija. Praksa bi verovatno opovrgnula neke od njih i izmenila, dopunila ili osporila zamisao u celini.

Kapetan bojnog broda
Ljubo D. MRAOVIĆ